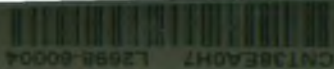

МАЗМҰНЫ

Кіріспе	3
<i>1-тарау.</i>	
XIX ҒАСЫРДЫҢ БІРІНШІ ЖӘНЕ XX ҒАСЫРДЫҢ ЕКІНШІ ЖАРТЫСЫНДАҒЫ ҚЫТАЙ ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІНІҢ ҚАЛЫПТАСУЫ МЕН ДАМУЫ.....	8
<i>2-тарау. ДӘСТҮР ЖАЛҒАСТЫҒЫ .....</i>	
Фольклорлық үлгі	16
Назиралық дәстүр	24
Айтыскерлік дәстүр	47
Арнау өлеңдер	73
Сатиралық арнау өлеңдер.....	76
Дидактикалық арнау өлеңдер	83
<i>3-тарау.</i>	
ЖАҢАШЫЛДЫҚ	89
Абай өнегесі	89
Дастандар	106
Табиғат лирикалары	150
Көркемдік айшықтар	163
<i>4-тарау.</i>	
АҚЫНДЫҚ ОРТА ЖӘНЕ ӘДЕБИ ҮРДІС.....	177
Ағартушылық идеяның дамуы	179
Әлеуметтік сарынның көрінуі	204
Корытынды.....	240
Әдебиеттер	245

Ғылыми басылым

*Сырайыл Ысқақұлы
Зұфар Сейітжанұлы
Шоқан Шортанбаев*

**ҚЫТАЙДАҒЫ ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІ ДАМУЫНЫҢ
АЛҒАШҚЫ КЕЗЕҢІ**

Монография

Шығарушы редакторы *А. Иманғалиева*
Компьютерде беттеген *Г. Шаққозова*
Мұқабасын безендірген *Р. Сқақов*

Мұқабаны безендіруде қолданылған сайт
[www. \(http://cdn.bee-inbound.ch/wp-content/uploads/2014/07/
quill-pen-and-inkwell-on-old-book-m-1024x672.jpg\)](http://cdn.bee-inbound.ch/wp-content/uploads/2014/07/quill-pen-and-inkwell-on-old-book-m-1024x672.jpg)

ИБ №8519

Басуға 03.09.2015 жылы қол қойылды. Пішімі 60x84 ¹/₁₆.
Көлемі 15,7 б.т. Офсетті қағаз. Сандық басылыс. Тапсырыс №2665.

Таралымы 100 дана. Бағасы келісімді.

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің
«Қазақ университеті» баспа үйі.

050040, Алматы қаласы, әл-Фараби даңғылы, 71.

«Қазақ университеті» баспа үйі баспаханасында басылды.

ӘОЖ 821.512.122.0

КБЖ 83.3 (5 Қаз)

Ы 88

*Баспаға әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің
филология, әдебиеттану және әлем тілдері факультетінің
Ғылыми кеңесі және Редакциялық баспа кеңесі шешімімен ұсынылған*

Пікір жазғандар:

филология ғылымдарының докторы, профессор **А. Жақсылықов**
филология ғылымдарының докторы, профессор **Т. Тебегенов**
филология ғылымдарының кандидаты, доцент **А.Т. Ойсылбай**
филология ғылымдарының докторы, профессор **У. Жинфын** (ҚХР)

Ысқақұлы С. және т.б.

Ы 88 Қытайдағы қазақ әдебиеті дамуының алғашқы кезеңі: монография / С. Ысқақұлы, З. Сейітжанұлы, Ш.А. Шортанбаев. Жалпы ред. бас. З. Сейітжанұлы. – Алматы: Қазақ университеті, 2015. – 249 б.

ISBN 978-601-04-1392-4

Енбекте Қытайдағы қазақ әдебиетінің қалыптасу, даму тарихында өзіндік орны, бағыты, көркемдік сипаты бар тұтас бір дәуірі ғылыми тұрғыдан жүйеленіп, көрнекті өкілдерінің шығармашылығы кеңінен қарастырылады. Қытайдағы қазақ әдебиетінің өзіне тән қалыптасу, даму ерекшеліктері, бар болмысы мен әдеби деңгейі, тақырыптық-идеялық, көркемдік өресі монографиялық деңгейде тұңғыш рет зерттеу нысанасы болып отыр.

Зерттеуде Қытай қазақ әдебиеті дәстүр мен жаңашылдық тұрғысынан қарастырылып, аталмыш дәуір әдебиетіндегі фольклорлық үлгілер, айтыскерлік дәстүрдің қыр-сыры, Абайдың Қытайдағы қазақ әдебиетіне ықпалы сараланады.

Монография филология факультеттерінің оқытушылары мен докторанттарына, магистранттары мен студенттеріне, жалпы әдебиет сүйер қауымға арналған.

ӘОЖ 821.512.122.0

КБЖ 83.3 (5 Қаз)

ISBN 978-601-04-1392-4

© Авторлық ұжым, 2015
© Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2015

КІРІСПЕ

Сөз өнері – сыры мен сымбаты солғын тартпайтын қасиетті қазына. Әдебиет таным – түсінігімізді кеңейтіп жан – дүниемізге әсер етеді, адамдық қалыптың қалыптасуына септігін тигізеді. Тамыры тереңнен тартар сөз өнері халықтың рухын асқақтатып, кемеңгерлік келбеті мен өмір шежіресінен хабар бермек. Осы ретте қазақ әдебиетінің де өркені өскен, дәстүрі бай әдебиет екені даусыз. Осыған орай кезінде теріске шығарылып, кара тізімге ілінген өнер иелері мен олардың мұралары қайта оралып, ел игілігіне орала бастады. Олар туралы ғылыми – зерттеу еңбектер жазылды. Жаңа көзқарас – бүгінгі күн талабынан бағалауды мақсат еткен кітаптар жарық көре бастады.

Мемлекеттік бағдарламаға сәйкес зерттеуге, насихаттауға тиіс мәселелердің бірі қазақ әдебиеті болуы да заңды. Шыңжаң қазақ әдебиетінің өзіне тән туып – қалыптасу, даму ерекшеліктері бар. Сол ерекшеліктерді дөп басып зерделеу, ондағы өнер иелерінің шығармаларын бүгінгі ғылыми жетістік тұрғысынан саралау маңызды міндеттердің бірі деп білу керек.

XIX ғасырдың соңғы жартысы мен XX ғасырдың бірінші жартысында өз шығармаларына халық тағдырын, көңіл күйін, ел тіршілігін, заман тынысын арқау еткен ақындар шоғыры өмір сүрді. Олар Әсет Найманбайұлы, Ақыт Үлімжіұлы, Жүсіпбекқожа Шайхысыламұлы, Танжарық Жолдыұлы, Асылхан Мыңжасарұлы, Көдек Маралбайұлы, Шарғын Әлғазыұлы, Шілбі Көмеқұлы, Әріпжан Жанұзақұлы, Отарбай Дүйсенбіұлы, Арғынбек Апашбайұлы, Досбер Сауырықұлы, Асқар Татанайұлы т.б. ақындар еді. Сол ақындық арна арқылы қазақтардың өзгеше сипатқа толы бір өлкеге тән әдеби ортасы қалыптасып, даму жолына түсті. Бұл ақындардың шығармашылық өмірбаяны таяу заманғы еліміз қазақ поэзиясының бар болмысы мен деңгейін, тақырыптық-идеялық, көркемдік өресін танытады. Бір-біріне ілесе бір-бірімен

ӘОЖ 821.512.122.0

КБЖ 83.3 (5 Қаз)

Ы 88

*Баспаға әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің
филология, әдебиеттану және әлем тілдері факультетінің
Ғылыми кеңесі және Редакциялық баспа кеңесі шешімімен ұсынылған*

Пікір жазғандар:

филология ғылымдарының докторы, профессор **А. Жақсылықов**
филология ғылымдарының докторы, профессор **Т. Тебегенов**
филология ғылымдарының кандидаты, доцент **А.Т. Ойсылбай**
филология ғылымдарының докторы, профессор **У. Жинғын (ҚХР)**

Ысқақұлы С. және т.б.

Ы 88 Қытайдағы қазақ әдебиеті дамуының алғашқы кезеңі: монография / С. Ысқақұлы, З. Сейітжанұлы, Ш.А. Шортанбаев. Жалпы ред. бас. З. Сейітжанұлы. – Алматы: Қазақ университеті, 2015. – 249 б.

ISBN 978-601-04-1392-4

Еңбекте Қытайдағы қазақ әдебиетінің қалыптасу, даму тарихында өзіндік орны, бағыты, көркемдік сипаты бар тұтас бір дәуірі ғылыми тұрғыдан жүйеленіп, көрнекті өкілдерінің шығармашылығы кеңінен қарастырылады. Қытайдағы қазақ әдебиетінің өзіне тән қалыптасу, даму ерекшеліктері, бар болмысы мен әдеби деңгейі, тақырыптық-идеялық, көркемдік өресі монографиялық деңгейде тұңғыш рет зерттеу нысанасы болып отыр.

Зерттеуде Қытай қазақ әдебиеті дәстүр мен жанашылдық тұрғысынан қарастырылып, аталмыш дәуір әдебиетіндегі фольклорлық үлгілер, айтыскерлік дәстүрдің қыр-сыры, Абайдың Қытайдағы қазақ әдебиетіне ықпалы сараланады.

Монография филология факультеттерінің оқытушылары мен докторанттарына, магистранттары мен студенттеріне, жалпы әдебиет сүйер қауымға арналған.

ӘОЖ 821.512.122.0

КБЖ 83.3 (5 Қаз)

© Авторлық ұжым, 2015

ISBN 978-601-04-1392-4

© Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2015

КІРІСПЕ

Сөз өнері – сыры мен сымбаты солғын тартпайтын қасиетті қазына. Әдебиет таным – түсінігімізді кеңейтіп жан – дүниемізге әсер етеді, адамдық қалыптың қалыптасуына септігін тигізеді. Тамыры тереңнен тартар сөз өнері халықтың рухын асқақтатып, кемеңгерлік келбеті мен өмір шежіресінен хабар бермек. Осы ретте қазақ әдебиетінің де өркені өскен, дәстүрі бай әдебиет екені даусыз. Осыған орай кезінде теріске шығарылып, қара тізімге ілінген өнер иелері мен олардың мұралары қайта оралып, ел игілігіне орала бастады. Олар туралы ғылыми – зерттеу еңбектер жазылды. Жаңа көзқарас – бүгінгі күн талабынан бағалауды мақсат еткен кітаптар жарық көре бастады.

Мемлекеттік бағдарламаға сәйкес зерттеуге, насихаттауға тиіс мәселелердің бірі қазақ әдебиеті болуы да заңды. Шыңжан қазақ әдебиетінің өзіне тән туып – қалыптасу, даму ерекшеліктері бар. Сол ерекшеліктерді дөп басып зерделеу, ондағы өнер иелерінің шығармаларын бүгінгі ғылыми жетістік тұрғысынан саралау маңызды міндеттердің бірі деп білу керек.

XIX ғасырдың соңғы жартысы мен XX ғасырдың бірінші жартысында өз шығармаларына халық тағдырын, көңіл күйін, ел тіршілігін, заман тынысын арқау еткен ақындар шоғыры өмір сүрді. Олар Әсет Найманбайұлы, Ақыт Үлімжіұлы, Жүсіпбекқожа Шайхысыламұлы, Танжарық Жолдыұлы, Асылхан Мынжасарұлы, Көдек Маралбайұлы, Шарғын Әлғазыұлы, Шілбі Көмеқұлы, Әріпжан Жанұзақұлы, Отарбай Дүйсенбіұлы, Арғынбек Апашбайұлы, Досбер Сауырықұлы, Асқар Татанайұлы т.б. ақындар еді. Сол ақындық арна арқылы қазақтардың өзгеше сипатқа толы бір өлкеге тән әдеби ортасы қалыптасып, даму жолына түсті. Бұл ақындардың шығармашылық өмірбаяны таяу заманғы еліміз қазақ поэзиясының бар болмысы мен деңгейін, тақырыптық-идеялық, көркемдік өресін танытады. Бір-біріне ілесе бір-бірімен